

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК

СТРУКА: Све струке (четврти степен)

ЗАНИМАЊЕ: Сва занимања (четврти степен)

РАЗРЕД: ПРВИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 3

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 102

ДАТУМ: јун 2024. године

ОПШТИ ЦИЉЕВИ

- Усвајање знања и подизање свијести о значају српског језика и ћирилице за национални идентитет и културу;
- Развијање свијести о важности језика у свакодневном животу и раду;
- Развијање свијести о значају правилног говора и писања, слушања и читања;
- Развијање способности доживљавања и тумачења књижевног дјела;
- Развијање способности интерпретације књижевног дјела;
- Развијање способности разумијевања умјетничких вриједности књижевног дјела;
- Развијање способности критичког мишљења;
- Богаћење рјечника и развијање језичке културе.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ

- Обнављање и проширивање знања која се тичу настанка и развоја српског књижевног језика;
- Развијање вјештина вербалне комуникације (причања, препричавања, дискутовања и аргументовања ставова);
- Развијање вјештина писане комуникације;
- Развијање интересовања за књижевност;
- Усвајање знања о језичкој структури;
- Обнављање и проширивање знања из области фонетике и фонологије српског књижевног језика.

ТЕМЕ

1. Српски књижевни језик (настанак, развој, савремено стање)
2. Фонетика и фонологија српског књижевног језика
3. Увод у комуникацију
4. Вербална комуникација
5. Ортоепија и ортографија

6. Поезија (наративна и лирска поезија)

7. Проза

8. Драма

Оквирни број часова за реализацију тема није дефинисан. Наставник ће приликом планирања и програмирања наставних садржаја, узимајући у обзир факторе попут нивоа постигнућа ученика, нивоа сложености наставне теме, потреба струке и занимања, и слично, одредити број часова потребан за њихову реализацију у оквиру теме. Теме чине обавезни дио Наставног програма, али немају обавезујући карактер што се тиче редослиједа њихове реализације.

ИСХОДИ

1. Тема: Српски књижевни језик

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - разумије значај моравске мисије Ћирила и Методија; - разумије историјски контекст у којем је настао старословенски језик као заједнички писани књижевни језик свих Словена; - разумије контекст настанка два писма – глагољице и ћирилице; - препознаје који су најзначајнији стари српски писани споменици; - разумије како се српски књижевни језик развијао до почетка 19. вијека; - познаје идеје о реформи језика и писма прије Вука Карацића (Доситеј Обрадовић, Сава Мркаљ); - разумије и може да објасни значај и улогу Вука Карацића у реформи језика и	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - објасни појмове везане за настанак и развој српског књижевног језика од моравске мисије Ћирила и Методија до данас.	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - препознаје значај српског језика и ћирилице за очување националног идентитета и културе у савременом контексту и показује спремност да их његује.

<p>правописа, као и значај и околности његове побједе у борби за српски књижевни језик;</p> <ul style="list-style-type: none"> - разумије шта се догодило са српским језиком од Вукове побједе до данас (књижевнојезички договори и њихове посљедице, преименовање српског језика на простору бивше Југославије од доласка Аустроугарске до данас); - разумије значај ћирилице и српског језика за национални идентитет и културу. 		
--	--	--

2. Тема: Фонетика и фонологија српског књижевног језика

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - разумије шта је језичка структура и шта је језичка јединица; - препозна који су нивои језичке структуре; - препозна шта је фонетика, а шта фонологија као лингвистичка дисциплина; - препозна шта је фонема, шта глас, а шта графема; - разумије улогу говорних органа у процесу настајања гласова; - разумије разлику међу гласовима и њихову класификацију по акустичким карактеристикама; 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наброји нивое језичке структуре; - објасни шта су фонетика и фонологија, и које су њихове одговарајуће језичке јединице; - класификује гласове по различитим критеријумима; - објасни гласовне промјене на конкретним примјерима. 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - посједује свијест о језичкој структури и фонетском/фонолошком нивоу језичке структуре; - посједује свијест о гласовним промјенама и принципима по којима до њих долази.

<ul style="list-style-type: none"> - класификује гласове по начину и мјесту творбе; - разумије гласовне промјене на конкретним примјерима. 		
--	--	--

3. Тема: Увод у комуникацију

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> – објасни шта је комуникација и наведе врсте и елементе комуникације; – разликује успјешну од неуспјешне комуникације; – наведе средства којима се преноси информација; – идентификује разне облике невербалне комуникације. 	Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> - препозна врсте и елементе комуникације; - усвоји и примијени стечене вјештине комуникације. 	Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> - у свакодневном животу користи елементе добре комуникације разликујући успјешну од неуспјешне комуникације.

4. Тема: Вербална комуникација

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> - се представи на прикладан начин у различитим ситуацијама; - разликује формално од неформалног представљања; - учествује у разговору и уважава саговорника у различитим ситуацијама (формалним и неформалним); 	Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> - примијени знања која се односе на разлику између формалног и неформалног представљања; - дискутује уз употребу аргумената; - унапређује стечене вјештине причања и препричавања; - пажљиво слуша саговорника; 	Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none"> - у свакодневном животу говори и слуша поштујући правила доброг говора, склад мимике и геста, те јасно говори.

<ul style="list-style-type: none"> - учествује у дискусијама; - усмено укратко представи неки догађај или доживљај (нпр. утакмица, посјета некој манифестацији, концерт итд.); - практикује пажљиво слушање; - слуша пажљиво и учтиво заустави саговорника; - уочи и објасни гестове пажљивог слушаоца; - саслуша критику или похвалу и прими упутство; - уочи разлику између прикладног и неприкладног питања. 	<ul style="list-style-type: none"> - уочи разлику између прикладне и неприкладне комуникације. 	
--	---	--

5. Тема: Ортоепија и ортографија

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> – пише јасно и граматички и правописно правилно; – говори јасно и правилно; – адресира омотнице исправно и читко; – испуњава различите форме образаца; – пише телеграме и честитке; – пише мејл; – пише дневник; – напише писмени рад; – чита с разумијевањем различите текстове; – реагује критички и аргументовано на прочитано и уочава кључне тачке у сваком дијелу текста; – напише сиже прочитаног; 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - примијени знања која се односе на граматички правилно написане огласе, те адресира и испуњава различите обрасце. 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - показује спремност да у свакодневном животу пише поштујући језичка правила.

– користи различите технике читања (летимично читање, „скенирање текста“, потрага за кључним ријечима, сажимање текста).		
--	--	--

6. Тема:Поезија (наративна и лирска поезија)

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> – препознаје врсте наративне поезије (еп, епска пјесма, поема, балада, романса, роман у стиховима); – уочи основне елементе наративне поезије (стих, пјевање, фабула, ликови, хронотоп, тема, мотив); – разумије друштвено-историјски контекст наративног времена и простора; – анализира књижевни текст који припада наративној поезији; – зна особине и врсте лирске поезије; – анализира лирску пјесму уз употребу основних књижевно-теоријских термина (тема, мотив, стилска средства, рима, ритам); – препозна стилске фигуре и разумије како су употријебљене у књижевном тексту; – упореди више лирских пјесама према начину обраде теме; – слободно и аргументовано искаже своје мишљење о прочитаном књижевном дјелу. 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> – повезује знања стечена у основној школи са новим знањима која се односе на анализу поезије; – примјењује новостечена знања која се односе на анализу поезије. 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> – посједује свијест о важности изражавања емоција, те исказује утиске о прочитаном књижевном дјелу; – анализира књижевно дјело; – контекстуализује садржај књижевног дјела са савременим добом и животом.

7. Тема Проза

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> – зна основне особине прозе; – зна основне врсте прозе (приповијетка, роман, бајка, басна, мит, легенда, анегдота...); – анализира прозно књижевно дјело према његовим основним елементима: тема, ликови, фабула (сиже), наратор, вријеме, простор); – анализира ликове и изнесе аргументован и примјерима из књижевног дјела поткријепљен став о њима; – изнесе лични став повезујућу наративно вријеме и простор и садашњост; – слободно и аргументовано искаже своје мишљење о прочитаном књижевном дјелу. 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> – повезује знања стечена у основној школи са новим знањима која се односе на анализу прозе; – примјењује новостечена знања која се односе на анализу прозе; – препоручи књижевно дјело по свом слободном избору. 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - исказује утиске о прочитаном књижевном дјелу; - анализира књижевно дјело; - контекстуализује садржај књижевног дјела са савременим добом и животом.

8. Тема Драма

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности

<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> – препозна основне особине драме; – препозна основне врсте драме (трагедија, комедија, драма у ужем смислу); – наведе елементе драмског текста; – наведе и препозна етапе у развоју драмске радње; – анализира драмска лица и износи свој суд о њима; – разумије појмове комичног и трагичног 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - повезује знања стечена у основној школи са новим знањима која се односе на анализу драмског текста; - примјењује новостечена знања која се односе на анализу драмског текста. 	<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - исказује утиске о прочитаном књижевном дјелу; - анализира књижевно дјело; - контекстуализује садржај књижевног дјела са савременим добом и животом.
--	--	---

ДИДАКТИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ - СМЈЕРНИЦЕ ЗА НАСТАВНИКЕ

1.Тема: Српски књижевни језик

- Ученицима приближити историјски контекст моравске мисије, појам старословенског језика као првог писаног књижевног језика свих Словена, његове редакције и писма.
- Ученицима визуелно, помоћу фотографија приближити најважније старе српске писане споменике (нпр. Мирослављево јеванђеље и Повељу Кулина бана), те направити везу са историјским контекстом њиховог настанка.
- Упутити ученике у преглед историје српских редакција старословенског језика – околности које су довеле до промјена у језику од његовог формирања до Вуковог времена,
- Објаснити ученицима значај Вукове побједе за српски књижевни језик и направити везу са дјелима која су је озваничила.
- Објаснити ученицима друштвено-историјске околности преименовања српског језика од Вукове побједе до данас.
- Указати ученицима на значај српског језика и ћирилице за национални идентитет и културу (нпр. дати ученицима задатак да обрате пажњу на натписе у јавном простору мјеста у којем живе и да упореде бројност натписа на ћирилици и латиници; објаснити им околности међународне језичке стандардизације текстова на латиници и ћирилици).

2.Тема: Фонетика и фонологија

- Ученицима детаљно, уз примјере језичких јединица, представити нивое језичке структуре.
- Појаснити разлику између фонетике и фонологије.
- Наводећи примјере, објаснити ученицима шта су глас, фонема, али и графема.
- Сликовито објаснити улогу говорних органа у процесу настанка гласова.

- Поновити класификације гласова.
- Увјежбавати са ученицима гласовне промјене на конкретним примјерима.

3.Тема: Увод у комуникацију

- Повести разговор о комуникацији и утврдити елементе комуникације (пошиљалац, прималац, порука, комуникациони канал и код).
- Анализирати успјешну и неуспјешну комуникацију у свакодневном животу (у школи, породици, друштву).
- Провести вјежбу у паровима (нпр. два ученика разговарају са извјесне удаљености, а други причају и ометају их).
- Одабрати умјетничку пјесму која није комуникацијски лака (нпр. Ј. Дучић: „Село“, М. Ракић: „Јасика“, В. Попа: „Љубав белутка“, М. Настасијевић: „Чесми крај пута“), а ученици да откривају једноставнији начин преношења исте поруке.
- Примијенити методу „мождана олуја“ уз кориштење средстава за пренос информација (нпр. телефон, интернет, књиге, медији и др.) како би се ученици упознали са основним правилима дигиталне комуникације.
- Разговарати са ученицима о могућностима кориштења ћирилице на различитим дигиталним платформама и софтверима.
- У групном раду ученици откривају како се могу споразумијети, а да не користе говор (нпр. израз лица, покрети и сл.).

4.Тема: Вербална комуникација

- Организовати појединачно представљање ученика.
- Провести вјежбу у којој ће сваки ученик представити неког другог.
- Формално представљање организовати с нагласком на јасности, сажетости, интонацији и одсуству фамилијарности.
- Одредити тему разговора.
- Упозорити на важност интонације, склад мимике и геста, те јасност говора.
- Припремити примјере за дијалог и монолог из свакодневног живота.
- Организовати дискусију у разреду.
- Ученици појединачно припремају усмено представљање неког догађаја или доживљаја.
- Организовати вјежбу доброг слушања и преношења поруке.
- Вјежбати на примјерима учтиво и неучтиво прекидање саговорника (указати на неучтиво прекидање – један ученик говори, други упада у ријеч).
- Вјежбати уљудно слушање укључујући адекватну мимику и гестове, показивање интереса за оно о чему се говори и стрпљивост.
- Ученике подијелити у три групе: једна група критикује/похвали другу, док трећа група посматра реакције, биљежи и извјештава разред.
- Вјежбати давање и примање упутства.
- Вјежбати лијепо понашање (бонтон) при комуникацији.

5.Тема: Ортоепија и ортографија

- Вјежбати адресирање омотница, писама и пакета.

- Припремити различите обрасце: употреба интерпункције, писање бројева, датума.
- Употреба великог слова, ријечце не и ли, спојено и одвојено писање ријечи, ијекавски изговор, управни говор, скраћенице.
- Провести вјежбу писања телеграма и честитке.
- Обратити пажњу на употребу замјенице Ви, ријечи учтивости и интерпункцију.
- Објаснити структуру вођења дневника (ученици самостално пишу дневник).
- Користити различите текстове за вјежбу читања и разумијевања.
- Саставити сиже прочитаног текста и обратити пажњу на правопис.
- Припремити вјежбу – тзв. „трчећи диктат“ (припремити неколико краћих текстова и залијепити их на зид: ученици раде у паровима, један чита текст и преноси партнеру који записује) – пратити брзину рада, упоредити записани текст са оригиналом, обратити пажњу на правопис.

6.Тема: Поезија (наративна и лирска)

- Самостално читање предметног књижевног дјела.
- Ученици исказују утиске о прочитаном књижевном дјелу.
- Указати на разлике између наративне и лирске поезије.
- Анализирати по једно књижевно дјело сљедећих врста наративне поезије: еп, епска пјесма, балада.
- Обратити пажњу на функцију и значење стилских фигура у пјесничким дјелима.
- Анализирати лирске пјесме са различитим темама.
- Компаративно анализирати двије лирске пјесме с истом темом.
- Књижевно-умјетничка дјела као извори:
  - Алекса Шантић: „Неретва“ и „Вече на шкољу“
  - Јован Дучић: „На обали Неретве“ и „Песма жени“
  - Бранко Радичевић: „Девојка на студенцу“
  - Лаза Костић: „Међу јавом и мед сном“,
  - Десанка Максимовић: „Сребрне плесачице“ „Чежња“ и „Балканац“
  - Војислав Илић: „Свети Сава“
  - Народна пјесма „Сунце се дјевојком жени“
  - Народна епска пјесма „Женидба Максима Црнојевића“
  - Народна епска пјесма „Болани Дојчин“
  - Иван Гундулић: „Осман“ (одломак)
  - Народна пјесма: „Женидба Милића барјактара“
- Ученици треба да одаберу умјетничку лирску пјесму и анализирају је у писменој форми.

7.Тема: Проза

- Упознати ученике са свим наведеним прозним врстама читањем одабраних дјела (приповијетка, роман, бајка, басна, мит, легенда).
- Анализирати прозно књижевно дјело за сваку врсту прозе – најмање два романа, двије приповијетке, те по један мит, легенду, бајку, басну (тема, ликови, фабула – сиже, наратор, вријеме, простор).
- Усмено презентовање урађеног.
- Контекстуализовање садржаја књижевног дјела са савременим добом и животом.
- Указати на оно што књижевно дјело чини умјетничким.
- Дати селективне задатке по групама (нпр. тема, ликови, наративно вријеме...).
- Ученици извјештавају о урађеном уз коришћење цитата.
- Уз дискусију анализирати књижевно дјело.
- Погледати филм снимљен према прочитаном књижевном дјелу и упоредити их.
- Књижевна дјела као извори:
  - Иво Андрић: „Злостављање“, „Бифе Титаник“, „Зеко“, „Аска и вук“
  - Ранко Павловић: „Библиотекар и књига“
  - Бранко Ћопић: „Башта слезове боје“ („Јутра плавог слеза“), „Заточник“ („Дани црвеног слеза“)
  - „Орфеј и Еуридика“, мит
  - „Мит о Едипу“
  - „Свети Сава и удаваче“, легенда
  - Гроздана Олујић: „О капљици и цвету“
  - „Баш-Челик“, бајка
  - Доситеј Обрадовић: „Пас и његова сенка“, басна
  - Ернест Хемингвеј: „Старац и море“
  - Оскар Вајлд: „Слика Доријана Греја“

8.Тема: Драма

- Указати на особине драме, те разлике између трагедије, комедије и драме у ужем смислу.
- Прочитати и на часу анализирати драмски текст (и, ако је могуће, погледати и анализирати позоришну представу).
- У групном раду уочавати и анализирати драмски сукоб, драмска лица, етапе драмске радње...
- Дискутовати о позитивним и негативним особинама драмских јунака.
- Уочавати комично/трагично.
- Анализирати једну комедију и једну трагедију.
- Књижевно-умјетничко дјело као извор:
  - Душан Ковачевић: „Балкански шпијун“ или „Маратонци трче почасни круг“

Лектира (наставник бира четири од осам понуђених наслова):

- Софокле: „Антигона“
- Бранислав Нушић: „Сумњиво лице“
- Борисав Станковић: „Приповетке“
- Николај Гогољ: „Ревизор“
- Џорџ Орвел: „Животињска фарма“
- Јаков Игњатовић: „Вечити младожења“
- Драган Тепавчевић: „Зна ли ко енглески“
- Ранко РISOјевић: „Босански целат“

Напомена: Понуђени извори су приједлози за обраду. Сваком наставнику даје се могућност сопственог избора између понуђених књижевних текстова.

ОЦЈЕЊИВАЊЕ

Оцјењивање се врши у складу са Законом о средњем образовању и васпитању и Правилником о оцјењивању ученика у настави и полагању испита у средњој школи.

ИНТЕГРАЦИЈА

1. Историја
2. Практична настава и стручни предмети

ИЗВОРИ

1. Уџбеник одобрен од стране Министарства просвјете и културе Републике Српске
2. Друга стручна литература и приручници
3. Интернет